

22. JUN. 1994

Nyhedsbrev nr. 15 - juni 1994

ISSN 0908-3553

Referat af LEDAs generalforsamling 14. marts 1994

Dagsorden for generalforsamlingen var jf. vedtægterne § 5:

1. Valg af dirigent
2. Formanden aflægger beretning
3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab
4. Fastsættelse af kontingent
5. Valg af formand og/eller bestyrelsesmedlemmer samt suppleanter
6. Valg af revisor og revisorsuppleant
7. Forslag
8. Eventuelt

1. Valg af dirigent

Som dirigent foresloges og valgtes Ole Norling-Christensen. Dirigenten takkede for valget og konstaterede, at generalforsamlingen var indkaldt i overensstemmelse med LEDA's love

2. Formanden aflægger beretning

Formanden aflagde følgende beretning:

Ordbogsfaglige engagementer

1. Generalforsamling i København 24.3.1993

LEDA holdt sin årlige generalforsamling den 24. marts 1992. Referat af generalforsamlingen blev udsendt til medlemmerne, og efter generalforsamlingen så LEDAs bestyrelse således ud: Formand: Ebba Hjorth, kasserer: Torben Arboe-Andersen, sekretær: Pia Jarvad, ordinære medlemmer: Anna Garde og Anna Braasch, suppleanter: Jens Axelsen og Henrik Holmboe, revisor: Boel Bøggild Andersen, revisorsuppleant: Ole Norling-Christensen. I forbindelse med generalforsamlingen, der blev afholdt på Københavns Universitet Amager, var der medlemsmøde med temaet "Spin off-

ordbøger". Fem spin off-ordbøger blev præsenteret af udgiverne og anmeldt og kritiseret af lige så mange opponenter. Det drejede sig om Henrik Galberg Jacobsen: *Danske Dobbeltformer* med Ebba Hjorth som opponenter, Henrik Holmboe: *Danske Bogstavpar* med Hanne Ruus som opponenter, Søren Brandt: *Dansk Homografordbog* med Sabine Kirchmeier Andersen som opponenter, Pia Jarvad: *Baglænsordbogen* med Ole Norling Christensen som opponenter og Karl Hårbøl: *Omvendt Fremmedordbog* med Henrik Holmberg som opponenter. Referat af dette medlemsmøde er offentliggjort i LEDAs Nyhedsbrev nr. 13.

2. Medlemsmøde mandag den 25. oktober 1993

Ved medlemsmødet havde vi sat ordbogsanmeldelser til behandling. Henning Bergenholtz' indlæg hed: *Ordbøger skal anmeldes af fagfolk*. Poul Lindegård Hjorth talte *Om at anmelde ordbøger i fagtidsskrifter*. Anna Gardes indlæg handlede om *Forfatterens og forlagets forhold til ordbogsanmeldelser* og Ib Poulsen talte *Om ordbogsanmeldelser i dagspressen*. Indlæggene ved medlemsmødet, der var meget velbesøgt, kan læses i Ledas Nyhedsbrev nr. 14.

Nyhedsformidling

1. Nyhedsbrev nr. 13 blev udsendt i august 1993.
2. Nyhedsbrev nr. 14 udsendes i februar 1994.

Nyhedsformidling

1. **Nyhedsbrev nr. 13**
blev udsendt i august 1993.
2. **Nyhedsbrev nr. 14**
udsendtes i februar 1994.

Engagement i faglige nordiske og internationale initiativer

1. Ledas bestyrelse har i det forløbne beretningsår arrangeret Nordisk Leksikografisk Forenings leksikografikonference. Konferencen fandt sted 11-14 maj 1993 på Handelshøjskolen på Frederiksberg. Jeg har indtryk af, at der var almindelig enighed om, at det var et vellykket arrangement. Foredragene, der blev holdt under konferencen er under trykning. Anna Garde og Pia Jarvad har påtaget sig redaktionsarbejdet.
2. International Journal of Lexicography LEDA er fortsat Institutional Member of the Editorial Board of International Journal of Lexicography.
3. LEDA har konverteret sit sponsorat af 2 østeuropæiske leksikograferes medlemsskab af EURALEX til tilsvarende bidrag til EURALEX's Friendship Fond.

Antal medlemmer

Pr. 31.12.1993 er medlemstallet 117 (plus et antal restanter).

Beretningen godkøndtes af generalforsamlingen.

3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab

Kassereren fremlagde det reviderede regnskab. Regnskabet godkendtes af forsamlingen. (Regnskabet er vedlagt Nyhedsbrevet).

4. Fastsættelse af kontingent

Kontingentet fastsattes på bestyrelsens forslag til uændret 100 kr. Bestyrelsen bad om og fik bemyndigelse til for 1995 at opkræve kontingent med en stigning på indtil 25%.

5. Valg af formand og/eller bestyrelsesmedlemmer samt suppleanter

Iflg. vedtægterne § 4 skal der i lige år vælges

formand, 2 bestyrelsesmedlemmer og 1 suppleant. Formanden Ebba Hjorth ønskede ikke genvalg. Som ny formand valgtes Pia Jarvad. Bestyrelsesmedlemmene Torben Arboe Andersen og Pia Jarvad var på valg. Torben Arboe Andersen var villig til genvalg og valgtes. Pia Jarvad kunne ikke vælges. Som nyt bestyrelsesmedlem valgtes Jens Axelsen. Suppleanten Jens Axelsen var på valg og kunne ikke vælges. Som suppleant valgtes Knud Troels Thomsen.

6. Valg af revisor og revisorsuppleant

Som revisor valgtes Boel Bøggild-Andersen. Som revisorsuppleant valgtes Ebba Hjorth.

7. Forslag

Der var ikke indkommet forslag.

8. Eventuelt

Intet.

København, den 5. maj 1994

Ebba Hjorth
(tidl. formand)

Ole Norling-Christensen
(dirigent)

INDLÆG FRA MEDLEMSMØDE OM METALEKSIKOGRAFI

Hanne Ruus

I mit indlæg om metaleksikografi til praktisk ordbogsarbejde betragtede jeg den mest udbredte form for praktisk ordbogsarbejde: ordbogsbrugerens orientering i og opslag i ordbøger. Her er det spørgsmålet, hvor klart den enkelte ordbog fremlægger sine oplysningstyper og struktur for sin bruger.

Til brug for en vurdering af ordbøgers oplysningstyper gennemgik jeg dernæst DANLEX-taksonomien for leksikografiske oplysninger (DANLEX 1987 (engelsk) og Ruus og Norling-Christensen 1994 (dansk)). Som eksempler på vurdering af ordbøgers fremstilling af deres oplysningstyper og deres struktur behandlede jeg dernæst to ordbøger udgivet i 1992, en faglig to-sprogsordbog og en almensproglig ensproget ordbog.

Den faglige ordbog var *Genteknologisk Ordbog*, den almensproglige *Ømålsordbogen*. I den faglige ordbog findes oplysninger om struktur og oplysningstyper i en 12 siders "Vejledning til

brugen af ordbogen", i *Ømålsordbogen* er ordbogens struktur og oplysningstyper illustreret med 12 siders nøgler til artiklernes opbygning, hvor der indledes med hovedafsnittene, som dernæst udfoldes mere detaljeret over de følgende sider.

Gennemgangen viste, at langt de fleste af DANLEX-taksonomiens oplysningstyper var repræsenteret i den ene eller i begge ordbøger. Begge ordbøger havde desuden én oplysningstype, som ikke var repræsenteret i de danske ordbøger, som dannede grundlaget for DANLEX-taksonomien, da den blev udarbejdet i midten af 1980'erne. Det drejer sig om typen *faglig forklaring*, som i *Genteknologisk Ordbog* bruges til at oplyse lægfolk om gentekniske termer, i *Ømålsordbogen* til at beskrive faglige fremgangsmåder i det gamle bonde- og fiskersamfund.

De behandlede artikler gav endvidere flere eksempler på, at opmærksomhed over for ordbogens struktur og dens oplysningstyper er nødvendig for brugeren, hvis bogens oplysninger skal forstås rigtigt. Mit indlæg sluttede derfor med følgende spørgsmål til diskussion:

Hvor meget viden om ordbogstrukturering og leksikografiske oplysningstyper bør ordbogsbrugeren have?

Hvor i uddannelsesforløbet bør ordbogsbrugeren tilegne sig denne viden?

Litteratur:

The DANLEX-Group Ebba Hjorth, Bodil Nistrup Madsen, Ole Norling-Christensen, Jane Rosenkilde Jacobsen, Hanne Ruus 1987: *Descriptive Tools for Electronic Processing of Dictionary Data*, Studies in Computational Lexicography, Max Niemeyer.

Uwe Kaufmann og Henning Bergenholtz 1992: *Genteknologisk Ordbog*, Dansk-engelsk/engelsk-dansk molekylærbiologi og DNA-teknologi, G.E.C. Gads Forlag.

Hanne Ruus og Ole Norling-Christensen 1994 (under udgivelse): Oplysninger og struktur i danske ordbøger i 90'erne, 17 s.

Ømålsordbogen 1992, En sproglig-saglig ordbog over dialekterne på Sjælland, Lolland-Falster, Fyn og omliggende øer, Udgivet af Institut for Dansk Dialektforskning, Københavns Universitet, Bd. 1 A-Bladlås, Tillægsbind, C.A. Reitzels Forlag.

Peter Widell

Et vigtigt leksikografisk spørgsmål er spørgsmålet om, hvordan man skal betydningsopdele artikler og udforme definitioner i etsprogsordbøger. I tilknytning hertil rejser sig det ligeledes vigtige spørgsmål om, i hvor høj grad det er muligt at styre et sådant arbejde ud fra en mere begrebsanalytisk og teoretisk-lingvistisk indfaldsvinkel.

For mange er det en kongstanke at organisere en ordbog som én stor, semantisk systematik. Man må dog være klar over, at betingelsen for succes så vil være, at man dæmper sin systematiseringsiver og erkender, at der trods alt er forskel på begrebsanalyse/teoretisk lingvistik og mere praktisk orienteret ordbogsarbejde: inden for det teoretiske studie af sproget sigter man mod at tilvejebringe en så eksplicit og tilbundgående analyse som muligt af de ord, sprogbrugeren benytter sig af. Det gør man ikke inden for praktisk ordbogsarbejde. Her skal der snarere blot lukkes et lillebitte hul i sprogbrugeren intuitive beredskab. Hvis en person ikke ved, hvad fx ordet 'bank' står for, vil han eller hun fx være dårligt hjulpet ved at få opregnet de tusindvis af træk, der skal til for at nå frem til en brugbar teoretisk definition af ordet. For det første vil vedkommende hurtigt miste overblikket. Men for det andet kender han eller hun også til de fleste af ordets begrebslige forudsætninger i forvejen, dog blot som implicit beredskab. Derfor kræves der ikke alenlange opregninger af træk, men snarere 'det rette ord', der kort og knapt bringer det bagvedliggende implicite beredskab af forudsætninger i korrekt anvendelse.

Erkendelsen af, at det forholder sig sådan, udelukker imidlertid på ingen måde brugen af en mere teoretisk tilgang til arbejdet med betydningsopdelinger og definitioner. Det er dog en forudsætning, at man gør sig klart, at sproget består af forskellige lag. Her kan en teoretisk tilgang så på forskellig vis bidrage til arbejdet med betydningsdifferentieringerne og definitionernes udformning.

Der må opereres med tre afgørende forskellige lag i sproget:

- (1) først og uomgængeligst et abstrakt kernelag bestående af visse grundverber (hjælpeverber, modalverber m.v.), systemet af tempus- og aspektmarkører, referencesystemet, og nogle få andre gennemgående systemer i sproget. Dette kernelag er kendetegnet af en overskuelig og ret præcis struktur.

Her udgør begrebsanalysen og den teoretiske lingvistik erfaringsvis et fortrinligt styringsværktøj for betydningsdifferentieringen i de enkelte ordbogsartikler. På grund af den overskuelige og præcise struktur kan definitionerne også gives en stringent og relativt lakonisk udformning. Dog spiller målgruppens behov en stor rolle for, hvordan definitionerne skal udformes (eller for, om der overhovedet skal være definitioner på disse ord og elementer)

- (2) længere ude finder vi et mere åbent lag, der i højere grad er skabt under mere konkrete og erfaringsbaserede forhold. Her finder vi bl.a. de mange substantiver, der betegner naturlige arter (løve, blomst, sten, ...) og artefakter (bil, bog, have, ...). De er kendetegnet af relativt stabile, stereotypiske meningsindhold, selv om de ikke desto mindre aldrig vil kunne 'lukkes' via udtømmende teoretisk beskrivelse.

Her er begrebsanalysen og den teoretiske lingvistik mindre anvendelig. Tænk fx på ordene 'løve' eller 'bog'. Ud over de abstrakte karakteristika, der gør løven til naturlig art og bogen til artefakt, bærer de respektive ords betydninger i højere grad præg af kontingens. Her kaldes der mere på det karakteristiske end på det udtømmende og overbliksskabende.

For visse betydningsområders vedkommende finder vi tendenser til systematisk organisering som i (1). Fx er det tilfældet ved ordgrupper, der danner fagsproglige/videnskabelige taksonomier.

- (3) længst ude finder vi det helt åbne lag, hvor metafordannelsen er virksom i den stadige dannelse og omdannelse af leksikalske enheder med alle de problemer, det giver for leksikografen.

Her er begrebsanalyse og teoretisk lingvistik ikke særlig anvendelig. I stedet for den udtømmende, abstrakte analyse i (1) eller den karakteristiske beskrivelse i (2), kræves normalt en mere situationsspecifik redegørelse. Definitionerne får mere karakter af at oplyse om brug i forskellige situationer end om egentlige definitioner.

Holder man sig denne tredeling af sproget for øje, vil man som leksikograf med fordel kunne gøre brug af en kombineret begrebsanalytisk-filosofisk og teoretisk-lingvistisk tilgang til betydningsdifferentieringen og

definitionsudformningen i ordbøger.

Det kan illustreres med betydningsområdet **talehandlinger**. Dette område, der ligger i lag (2), men for visse grundlæggende talehandlingers vedkommende rager ind i lag (1), er relativt velbelyst inden for sprogfilosofi og lingvistik (jf fx John R. Searle og Daniel Vanderveken *Foundations of Illocutionary Logic* fra 1985).

Nedenfor følger et skema, der viser, hvordan en procedure for definition af talehandlingsverberne *bede om* (1. kolonne), *befale* (2. kolonne) og *forbyde* (3. kolonne) kunne se ud: Først analyserer man – gerne ved brug af formel eller kvasiformel notation – den systematiske sammenhæng mellem de enkelte verber (1. række). Analysen vil så kunne anvendes ved betydningsdifferentieringen i de enkelte ordbogsartikler. Men den vil også kunne anvendes ved definitionerne, som man derefter udformer (2. og 3. række). Definitionerne kan – afhængig af den pågældende ordbogs målgruppe – enten udformes, så alle elementer fra analysen tydeligt ekspliciteres (1. række), eller så vise dele får en mere komprimeret og implicit form (2. række):

analyse af bede om, befale, forbyde, tillade, spørge med tilhørende definitioner

	bede (anmode, spørge ¹ om, bønfalde)	befale (beordre, forlange, kræve, kommandere, byde, foreskrive, påbyde osv.)	forbyde (nægte, formene osv.)	tillade (give lov)	spørge ²
	T beder H om at ...	T befaler H at ...	T forbyder H at ...	T tillader H at ...	T spørger H om at ...
formel notation	(1) T meddeler H: (2) T ønsker: H:S (3) T anerkende: ~(H:S)	(1) T meddeler H: (2) T ønsker: H:S ₁ (3) ~(H:S ₁) => T:S ₂ -> UØ _H	(1) T meddeler H: (2) T ønsker: ~(H:S ₁) (3) (H:S ₁) => T:S ₂ -> UØ _H	(1) T meddeler H: (2) ~(T ønsker: ~(H:S ₁)) (3) ~(H:S ₁) => T:S ₂ -> UØ _H)	(1) T meddeler H: (2) T ønsker: H:S (S = meddelse af information) (3) T anderkende: ~(H:S)
udfoldet definition	(1) meddele hører, (2) at man ønsker, at hører udfører en given handling, og (3) at man anerkender, at hører har magt el. ret til at afstå fra at udføre den pågældende handling	(1) meddele hører, (2) at man ønsker, at hører udfører en given handling, og (3) at man vil bruge sin magt el. ret til at gøre noget, hører ikke ønsker, hvis hører ikke udfører handlingen	(1) meddele hører, (2) at man ønsker, at hører ikke udfører en given handling, og (3) at man vil bruge sin magt el. ret til at gøre noget, hører ikke ønsker, hvis hører udfører handlingen	(1) meddele hører, (2) at man ikke har ønske om, at hører ikke udfører en given handling, og (3) at man derfor heller ikke vil udøve sin magt el. ret til at gøre noget, der ikke ønskes af hører, hvis hører udfører handlingen)	(1) meddele hører, (2) at man ønsker, at hører meddeler et nærmere angivet stykke information, og (3) at man anerkender, at hører har magt el. ret til at afstå fra at give denne information
kort definition	(1) meddele én, (2) at man ønsker, vedkommende skal gøre noget, (3) hvis han el. hun vil	(1) meddele én, (2) at man ønsker, vedkommende skal gøre noget, og (3) at man vil gøre brug af magt el. af sin ret, hvis han el. hun undlader at gøre det	(1) meddele én, (2) at man ønsker, at vedkommende skal undlade at gøre noget bestemt, og (3) at man vil gøre brug af magt el. af sin ret, hvis han el. hun alligevel gør det (= befale én, at noget ikke bliver gjort)	(1) meddele én, (2) (3) at man ikke vil hindre vedkommende i at gøre noget bestemt, hvis han el. hun vil gøre det	(1) meddele én, (2) at man ønsker oplysninger af vedkommende, (3) hvis han el. hun vil give dem (= bede én om oplysninger)

T = taler

H = hører

T:S = taler tilvejebringer ved handling situationen S

H:S = hører tilvejebringer ved handling situationen S

~ = ikke

=> = er handlegrund for

-> = forårsager

S = situation

Ø_H = situation, der er ønskværdig for H

UØ_H = situation, der er uønskværdig for H

*) 'anerkende' skal i virkeligheden oplyses ydligere, men det vil føre for vidt i denne sammenhæng

Metaleksikografi kan siges at være noget i retning af et højere overblik over leksikografien, og set fra mit skrivebord synes der at være tre slags, alt efter højden over, dvs afstanden til, dette praktiske arbejde:

Øverst ser jeg en form for metaleksikografi, som er rene teoretisk-filosofiske spekulationer over leksikografiske begreber, nederst, næsten helt nede ved jorden, en man kunne kalde den empiriske, som, baseret på erfaring med egentligt ordbogsarbejde giver praktiske anvisninger, og endelig, midt imellem, en der består i teoretiske overvejelser over, hvordan ordbøger bør se ud. Den førstnævnte form for metaleksikografi mener jeg ikke har megen forbindelse med det jeg til daglig beskæftiger mig med. Det er fx Wiegands 75 sideres betragtninger over "Was ist eigentlich ein Lemma?", hvor han opstiller spørgsmål som: "Gehört ein Lemma zum Wörterbuchartikel?", overvejer en skelnen mellem Lemma og Stichwort og opererer med underopdelinger af Lemmaer som: Teillemma, Nestlemma, Nischenlemma, Sublemma, Eingangslemma, Mehrfachlemma, Konstruktlemma, Verweislemma, Hauptlemma og Nebenlemma. Eller Hausmanns redegørelse for, hvorfor man bør have 8 ordbøger mellem hvert sprogpår. Ved empirisk metaleksikografi forstår jeg fx Svenséns eller Landaus bøger, eller dr. Johnson's forord til hans ordbog 1755. Læsning af dem er nærmest som en samtale med kolleger. Man konstaterer at de har de samme problemer som en selv, og man kan måske, ved at se deres måde at løse dem på, finde praktiske vink der kan komme en til nytte.

Midt imellem står så den udgave der som nævnt består i teoretiske betragtninger over hvordan ordbøger bør udformes. Den er nok teoretisk, men noget mere jordnær end den førstnævnte, og giver grundige redegørelser for og analyser af leksikografiens problemer. Jeg føler alligevel at dens umiddelbare nytte for praktisk ordbogsarbejde er begrænset, for ganske vist er det nyttigt at få området kortlagt, men den der tegner kortet behøver jo ikke selv forcere alle de forskellige forhindringer i terrænet som aftegnes på kortet, mens de der er nede på jorden skal over, igennem eller udenom dem. Den der kender terrænet godt behøver måske heller ikke noget kort, men det kan dog være at kortet kan anviser genveje. Herrens mark kan man imidlertid ikke få noget kort over, og den befinder de praktisk arbejdende leksikografer sig ofte på. De skal finde en praktisk løsning, også på de problemer som teoretisk set er uløste eller uløselige, mens metaleksikografer kan komme uden om med

bemærkninger som: "Dette problem vil vi lade stå åbent indtil det teoretisk er nærmere afklaret".

Det er mange gange næsten som om leksikografens problemer netop begynder der hvor metaleksikografien holder op.

Det er en ting. En anden er at metaleksikograferne undertiden stiller ideale fordringer, som er konsekvente og logiske men ikke altid kan honoreres. De kræver "scientific rigour", og ord som "arbitrary" eller "subjektiv" er derfor fy-ord. Men der er meget ordbogsarbejde der er og må være baseret på rent subjektive afgørelser, for forholdet er det at ordbogsarbejde ikke er "a science", eller i hvert fald ikke kun. Gove, redaktøren af den omstridte 3. udgave af Webster's International Dictionary skriver i sin bog "The Role of the Dictionary" (1967):

"Lexicography is not yet a science. It may never be. It is an intricate and subtle and sometimes overpowering art, requiring subjective analysis, arbitrary decisions and intuitive reasoning".

George Lakoff sagde i et indlæg fra 1973 med titlen "Lexicography and Generative Grammar" på en konference om *Lexicography in English* i New York: "Lexicography is an art – and one where practical considerations outweigh scientific considerations". Og Zgusta udtaler sig på linie hermed i sidste nummer af *Dictionaries* fra DSNA: "The best practitioners among us are those lexicographers who have the ability to cope with what is, or theoretically should be, intractable. This probably is why lexicography sometimes is called an art". Det er måske noget pretentiøst at kalde leksikografi "an art", men man kan vel kalde den det umuliges kunst: kunsten at finde praktiske løsninger på teoretisk uløselige problemer.

Grunden til at ordbogsforfatteren ikke altid kan opfylde de ideale fordringer er at han/hun er underkastet begrænsninger som teoretikeren kan se bort fra. Disse begrænsninger sættes, dels af ydre forhold, dels af indre.

De ydre forhold har at gøre med at en ordbog også er et kommercielt produkt som skal kunne sælges. Man kan derfor godt kræve og teoretisk begrunde at der i hvert fald bør være 4 ordbøger mellem hvert sprogpår, men kravet er uigennemførligt, for der er intet dansk forlag der vil investere i en selvstændig aktiv engelsk-dansk ordbog for englændere, for slet ikke at tale om en passiv dansk-engelsk; det er der for lidt salg i. Utopisk er også det i litteraturen almindelige krav om at man først skal gøre sig sin målgruppe af brugere klar og derpå udvælge lemmaerne under hensyn til den. Praktiske hensyn forbyder at en

sådan målgruppe bliver for snæver, for så er der ikke salg i ordbogen. Med undtagelse af specifikke fagsproglige ordbøger vil enhver ordbog henvende sig til det almindelige publikum, og derfor have et, efter størrelsen mere eller mindre bredt, udsnit af det generelle ordforråd. Et andet ydre forhold har at gøre med at en ordbogsforfatter har begrænset plads og tid til sin rådighed, og derfor fx ikke, som Hausmann kræver det kan foretage en fuldstændig semantisk-pragmatisk analyse af såvel lemmaet som de mulige ækvivalenter, før han/hun beslutter sig for en ækvivalent. Og pladshensyn forbyder opfyldelsen af et teoretisk velbegrundet krav om at der bør gives et maksimum af grammatiske oplysninger til ækvivalenterne i en aktiv ordbog. De indre forhold har med materialets natur at gøre. Der er visse, mere eller mindre kategorisk formulerede, krav man kan støde på, der ikke kan opfyldes fordi sproget ikke tillader det. Fx det ovenfor citerede krav om en fuldstændig analyse af lemma og ækvivalents semantiske indhold. Kravet er ikke blot umuligt af tidshensyn, men også fordi der ikke findes noget der hedder en komplet semantisk analyse. Ordene er under stadig forandring, og der sker hver dag små forskydninger i indholdet som kunne medtages i beskrivelsen, men et (vilkårligt) sted må man jo stoppe. Zgusta siger det sådan: "*Speech necessarily entails minute changes of meaning, extensions to new referents, imperceptible metonymies that create an aura of vagueness in any accumulation of tokens of a word*".

Inden for lemmaselektion, fx sammensætningerne, kan man også komme ud for kategoriske krav. Principielt bør i en aktiv oversættelsesordbog medtages de sammensætninger hvis oversættelse ikke er umiddelbart indlysende. Men ved oversættelse fra dansk til engelsk af sammensætninger kan førsteleddet ganske uforudsigeligt være et substantiv (ungdomsklub *youth club*), et adjektiv (ungdomsforbryder *juvenile delinquent*) eller en efterstillet præpositionsforbindelse (ungdomselskede *love of one's youth*), og en dansker kan aldrig vide hvilken mulighed han skal vælge. Men man kan jo ikke have alle med, for som det står i forordet til ODS ville det være lige så urimeligt at forlange at alle sammensætninger skulle med i en ordbog som at forlange af en regnebog at den skulle have hele talrækken med. Der må foretages et udvalg, og hvordan det skal foretages er der ingen teoretisk løsning på, det bliver derfor ganske subjektivt.

Uloseligt er også problemet med afledninger, fx netop afledninger med talord: "etårig, toårig, treårig" etc. op til ca. 105, og "i etårsalderen, i tyveårsaldren" etc. etc. Tager man alle med,

vælger man nogle ud, eller laver man en artikel med sidsteleddet og håber at brugeren vil være fantasifuld nok til at slå op der? Som et yderligere eksempel på et teoretisk uløseligt problem kunne man tage anglicismer. Ifølge teorien behøver de ikke medtages i en dansk- engelsk ordbog, da de jo er transparente. Men kan man nu være sikker på det? Kan alle brugere se at *lift, master, match* er engelske ord? Kan man undlade at tage et ord som *computer* med, navnlig da der vil være en del sammensætninger som nødvendigvis må optages? Og endelig har man på dansk flere "engelske" ord som ikke findes på engelsk, fx: *babylift, dressman, speeder*, og som derfor må oversættes til engelsk: *carrycot, male model, accelerator*, så en bruger kan, stillet overfor et engelsk ord i dansk, aldrig vide om det er et sådant han er stødt på. På samme måde skulle internationalismer være overflødige i en passiv ordbog, men også her vil der være afgrænsningsproblemer: Hvad kan man regne som genkendeligt af hvem? Ville det ikke tværtimod være mere læservenligt netop at tage sådanne ord med og også give en dansk oversættelse? Andre problemer i lemmaselektionen, som fx optagelse eller udeladelse af forældede ord eller neologismer eksisterer der ingen teoretisk løsning på. Parallelt hermed er problemet med optagelse af fraseologismer, der i teorien bør medtages i en aktiv ordbog så fuldstændigt som muligt, da ~~bruger~~ brugeren lige som ved sammensætningerne ikke kan vide om de kan oversættes ordret. Men igen findes der overhovedet ikke sådan noget som fuldstændighed her. Fraseologismer opstår og forsvinder hele tiden, og behandlingen af dem er overladt ordbogsforfatterens skøn eller intuition. Der er andre teoretisk uafklarede problemer i mikrostrukturen. Betydningsinddelingen: Hvornår har vi at gøre med to adskilte betydninger, hvornår med varianter af samme betydning. Rækkefølgen af betydningerne. Placeringen: Hvad er generelle betydninger som skal så i artiklens "hoved" og hvad er bundet til bestemte udtryk og skal i "foden"? Hvordan konstateres ækvivalens: En fuldstændig analyse af lemma og ækvivalent er som ovenfor anført jo en umulighed. Som et sidste eksempel kan jeg tage behandlingen af det der kaldes "manglende ækvivalens": Uoversættelige ord. Her kræves det i teorien at ordbogen enten leverer et låneord, et oversættelseslån eller en nydannelse, fordi den **skal** give noget som kan indsættes i en målsprogstekst, men som mindstekrav må den give en forklaring på målsproget. Det er sandt nok, men det er vel et spørgsmål, hvor meget en sådan forklaring i en aktiv ordbog er værd for en oversætter. Jeg har derfor i en dansk- engelsk ordbog prøvet helt at udelade den slags umulige

ord, og fået den indvending, at det dog er en hjælp at man ved at se forklaringen kan få at vide at begrebet ikke eksisterer på engelsk. Men hvordan give en rimelig og kort forklaring på ord som "kravlenisse, sangskjuler, fastelavnsris". Det er den slags tilfælde hvor én i Gyldendals ordbogsredaktion i galgenhumor har foreslået at vi indførte en ny forkortelse: *fpns* = find på noget selv.

Det ovenfor sagte lyder noget forbeholdent, og det er da også min personlige erfaring at den nytte jeg som ordbogsforfatter har haft af metaleksikografien har været begrænset. Jeg skal dog ile med at tilføje at jeg finder det nyttigt at nogen betragter ordbogsforfatternes praksis med et kritisk blik og får os til at overveje hvorfor vi gør som vi gør og om der måske kunne være en mere hensigtsmæssig måde at gøre det på. Til sådanne overvejelser har jeg fået stof fra læsning af metaleksikografi. Og det mest eklatante eksempel på direkte nytte af metaleksikografisk forskning er nok det computerprogram som jeg nu redigerer mine ordbøger på og som er et resultat af afhandlingen *Descriptive Tools for Electronic Processing of Dictionary Data* Danlex Group 1987.

Metaleksikografiske kilder:

Wörterbücher, Dictionaries, Dictionnaires, Dritter Teilband, Berlin, New York 1991.

Symposium on Lexicography II + III

Lexicographica Series Major 5 + 19 ed. Karl Hyldgaard-Jensen and Arne Zettersten, Tübingen 1985, 1988.

CEBAL, Festschrift til Jens Rasmussen, red. af Niels Davidsen-Nielsen og Finn Sørensen, København 1986

Germanistische Linguistik 1-4/82, herausgeg. von Herbert Ernst Wiegand, Hildesheim, Zürich, New York 1983.

RETTELSE TIL SIDSTE NYHEDSBREV

I sidste nr. af Nyhedsbrevet bragte vi et indlæg af Jens Axelsen. Vi beklager at nogle væsentlige linjer var faldet ud. Nedenfor bringer vi indlægget i det fulde ordlyd.

NORDISK LEKSIKOGRAFISK TIDSSKRIFT

Den 2-3. oktober 1993, blev der på Göteborgs Universitet afholdt et møde, indkaldt af Henning

Bergenholtz og Sven-Göran Malmgren og med andre deltagere fra Danmark, Finland, Island og Norge. Det blev på mødet vedtaget at udgive et nordisk leksikografisk tidsskrift, kaldet *Lexico-Nord*, i Nordisk Forening for Leksikografis regi, med de to indkaldere som hovedredaktører og med en lokalredaktør fra hvert land, fra Danmark Jens Axelsen.

Tidsskriftet skal udkomme en gang om året. Hvert nummer skal have et hovedtema, som for de første fem numre bliver:

- Almene ensprogede ordbøger i Norden
- Grammatik i tosprogede ordbøger
- Korpusbaseret leksikografi
- Fagleksikografi
- Nordiske ordbøger for små sproggrupper.

Den tematiske afdeling vil omfatte ca. 125 sider. Derudover skal der være en afdeling på ca. 75 sider med almene leksikografiske artikler, ca. 25 sider med diskussion, projektrapporter o.lign. og ca. 75 sider, dels med grundigere anmeldelser, som godt må være lange, og dels med kortere omtaler af nyudgivelser. Desuden vil bladet bringe meddelelser fra foreningen og fra Nordisk Sprogsekretariat.

Prisen vil blive, for første nr. NKK 100.00 for medlemmer og 150.00 for ikke-medlemmer; for nr. 2 NKK 150.00 for medlemmer og 250.00 for ikke-medlemmer. For institutioner henholdsvis NKK 300.00 og 400.00.

Tidsskriftet vil udkomme hvert år i november, og bidrag, på et af de nordiske sprog kan sendes til Jens Axelsen (Birkebakken 11, 2840 Holte) før 1. maj.

Jens Axelsen

OPLYSNINGER TIL MEDLEMMERNE

Rapport fra Konference om Leksikografi i Norden 93 udkommer i disse dage. Konferencedeltagerne vil få et eksemplar tilsendt. Yderligere eksemplarer kan bestilles hos:

Nordisk Språksekretariat (Att. Rikke Hauge)
Postboks Dep. 8107
N-0032 Oslo 1
Tlf.: +47 22 42 05 70
Postgironummer 0824 0283116 (Norge)

Pris for medlemmer af NLF: NKK 150,-
For ikke-medlemmer: NKK 200,-

Konferencerapporten indeholder 31 indlæg der dækker et meget bredt spektrum af nordisk leksikografi. Bogen er relevant læsning da den giver indblik i aktuelle forskningsmæssige og praktisk-leksikografiske arbejder i Norden.

EURALEX-konference afholdes i år i Amsterdam fra 30. august til 3. september. Tilmelding er stadig mulig. Nærmere oplysninger kan fås hos:

Congress Organizers EURALEX'94
VUA/Dept. of Lexicology
De Boeieleaan 1105
NL-1081 HV Amsterdam
Tlf.: +31 20 548 3763 (Anja Paldi/Yvonne Stemmerik)
Fax: +31 20 661 3054
E-mail: lexico@let.vu.nl

COMPLEX '94 afholdes i Budapest 7.-10. juli og omhandler Computational Lexicography and Text Research. Yderligere oplysninger kan fås hos:

MNB 232-90173-1738
Research Institute for Linguistics
Hungarian Academy of Sciences
H-1250 Budapest P.O. Box 19
COMPLEX '94

Evt. forespørgsler til Anna Braasch eller Ole Norling-Christensen.

Nyt institut

Pr. 1. januar 1994 er der oprettet et nyt institut på Handelshøjskolen i Århus: *Institut for leksikografi og datalingvistik*. Instituttets medarbejdere er:
Datalog Jørgen Albretsen
Professor Henning Bergenholtz
Adjunkt Ruth Feil
Lektor Henrik Holmboe (instituttleder) og
kontorfuldmægtig Marianne Sejthen.

Nordisk Leksikografisk Forening

Husk at indbetale medlemskontingent for 1994: NKK 150,- (LEDAs girokonto).

Dette nummer af LEDAs Nyhedsbrev er redigeret af Anna Braasch og Anna Garde